

УДК 811.111'373.7

Лариса Колодіна, кандидат філологічних наук, доцент
кафедри романо-германських мов і перекладу

Тетяна Кончаківська, студентка 1 курсу ОС "Магістр"

Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Стаття присвячена дослідженню перекладознавчого аспекту англійських фразеологізмів. У роботі детально розкривається зміст поняття фразеологія та фразеологічна одиниця, описуються існуючі класифікації фразеологізмів та надається дефініція їх типів. Виокремлено способи перекладу англійських фразеологізмів та джерела походження тих, які мають відповідники в українській мові. Прокоментовано наведений ілюстративний матеріал та зазначено, які труднощі можуть виникати під час використання різних способів перекладу.

Ключові слова: перекладознавство, фразеологія, фразеологічна одиниця, способи перекладу, англійські фразеологізми.

Літ. 8.

Лариса Колодіна, кандидат филологических наук, доцент
кафедры романо-германских языков и перевода

Татьяна Кончаковская, студентка 1 курса ОС "Магистр"

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев

ПЕРЕВОДОВЕДЧЕСКИЙ АСПЕКТ АНГЛІЙСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ

Статья посвящена исследованию переводоведческого аспекта английских фразеологизмов. В работе детально раскрывается содержание понятия фразеология и фразеологическая единица, описываются существующие классификации фразеологизмов и подается дефиниция их типов. Выделено способы перевода английских фразеологизмов и источников происхождения тех, которые имеют эквиваленты в украинском языке. Прокомментировано приведенный иллюстрационный материал и обозначено, какие трудности могут возникнуть при использовании разных способов перевода.

Ключевые слова: переводоведение, фразеология, фразеологическая единица, способы перевода, английские фразеологизмы.

Larysa Kolodina, Ph.D.(Philology), Associate Professor of the
Romance and Germanic Languages and Translation Department

Tetyana Konchakivska, the 1st year Master Student

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

THE TRANSLATIONAL ASPECT OF ENGLISH PHRASEOLOGISMS

The article is devoted to the study of the translational aspect of English phraseological units. In this work, the content of the concept of phraseology and phraseological unit, the existing classifications of phraseological units are described in details, and the definition of their types is given. The ways of translating English phraseological units and the sources of the emergence of those that have equivalents in the Ukrainian language are singled out.

Despite the important role of phraseological units in the language, there is a small number of works devoted precisely to their translation aspect in the linguistic literature.

The purpose of the article is to study the translational aspect of English phraseologisms. The basic tasks, which need to be solved, are formulated. The meanings of the phraseological unit and the criteria for defining the concept have been revealed. The article defines the approaches to the classification of phraseological units. The classification of types of English phraseologisms is given.

This work provides an equivalent method of translation, translation using a phraseological analog, calibration and a descriptive translation method. The article gives examples for each method of translating English phraseological units. The difficulties of the translation of English phraseology are commented.

As a conclusion, the translation of phraseological units is a complex process. It is necessary to understand the style of speech, the context, as well as the cultural-historical aspect for the successful transfer of the essence of phraseological units and the correct application. The different stylistic functions of English phraseologisms are characterized depending on their position in the text.

The research has shown that the main difficulties that cause errors in the translation of phraseological

units is the perception of phraseology in the language of the original as a free word combination with independent, direct meaning of the word components. It is perspective to make of dictionary dictionaries, the preparation of methodological developments and textbooks on phraseology for the correct choice of the method of translation of the phraseological units.

Keywords: translation studies, phraseology, a phraseological unit, translation methods, English phraseologisms.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток лінгвістики нерозривно пов'язаний із проблемами вивчення фразеології, котра є одним із найдавніших мовних пластів. Фразеологія – порівняно молода лінгвістична дисципліна, основні поняття, обсяг проблематики й об'єкт вивчення якої ще остаточно не визначені. Це пояснюється передусім великою функціональною, семантичною й структурною різноманітністю одиниць, які вважаються стійкими сполуками слів. Фразеологія – (від грец. *phrasis* “вираз, зворот” і *logos* “слово, вчення”): 1) сукупність фразеологізмів певної мови;

2) розділ мовознавства, який вивчає фразеологічний склад мови [5, 291]. Основною одиницею фразеології є фразеологічна одиниця. Під фразеологічною одиницею розуміємо відносно стійку структурно-семантичну єдність лексико-граматичних утворень, що характеризуються стійкістю словникового складу, експресивністю та відтворюваністю [5, 30]. Фразеологічна одиниця має свою семантику, яка відрізняється від значення повнозначного слова: фразеологізми є семантично багатшими від окремих слів вільного вживання.

Аналіз основних досліджень. Незважаючи на важливу роль, яку відіграють фразеологічні одиниці у мові, у лінгвістичній літературі існує невелика кількість праць, присвячених саме їх перекладацькому аспекту. Так, проблема перекладу фразеологічних одиниць ґрунтовно розглянута у роботах В.С. Виноградова [2], В.Н. Комісарова. Науковці Н.М. Шанський, А.В. Кунін [7], Л.П. Сміт, Н.Н. Амосова широко досліджували питання класифікації фразеологізмів. Дослідниця Р.П. Зорівчак присвятила науковій праці вивченню фразеологічних одиниць як перекладознавчих категорій [4]. Проблемою визначення поняття фразеологічних одиниць займалися Ш. Баллі, В.Н. Телія, І.В. Арнольд, Ч. Хоккет, Ф. Вуд, В.В. Коллінз та інші. Актуальність дослідження саме англійських фразеологізмів визначається посиленою увагою дослідників до проблем їхнього перекладу та необхідністю поглиблювати свої знання в галузі фразеології, адже окремі частини фразеологічного поля є недостатньо дослідженими.

Формування мети статті. Метою статті є

дослідження перекладознавчого аспекту англійських фразеологізмів. Сформулюємо основні завдання, які потребують вирішення:

- 1) розкрити поняття фразеології та фразеологічних одиниць;
- 2) описати прийняті класифікації фразеологізмів;
- 3) навести приклади до кожного класифікаційного типу фразеологізмів;
- 4) проілюструвати способи перекладності фразеологізмів та подати джерела походження.
- 5) встановити основні способи перекладу англійських фразеологізмів та прокоментувати наявні труднощі перекладу;

Об'єктом дослідження виступають фразеологічні одиниці в англійській мові. Предметом дослідження є власне фразеологізми, їх класифікаційні типи та способи перекладу.

Виклад основного матеріалу. Фразеологія як наука вивчає специфіку фразеологізмів як знаків вторинної номінації, їх значення, структуру, характер їх зовнішніх лексико-синтаксичних зв'язків, а також їх експресивно-стилістичні ознаки та системні зв'язки з іншими фразеологічними одиницями і словами. Здебільшого поняття фразеологічної одиниці визначається на основі структурно-семантичної стійкості, тобто постійного співвідношення значення сполучення слів з його лексико-граматичним способом вираження, що є наслідком переосмислення всього сполучення або окремих його компонентів і відтворюваності. Однак не завжди цей критерій є самодостатнім, і нерідко при його використанні поза фразеологією залишається чимало фраз, які інтуїтивно сприймаються як фразеологізми [3, 102].

Існують структурно-семантичний, граматичний, функціонально-стилістичний, генетичний, тематичний та інші підходи щодо класифікації фразеологічних одиниць. Найбільш поширеною у мовознавстві є класифікація В.В. Виноградова [2, 181]. Науковець визначає такі типи фразеологізмів:

- 1) фразеологічні зрощення (ідіоми) – стійкі словосполучення, чиє значення не вмотивоване значенням його складників, напр., *be like chalk and cheese – дуже сильно відрізнятися; break a leg – ні пуху, ні пера; once in a blue moon – зрідка;*
- 2) фразеологічні єдності – сполучення, в яких зміст опосередковано вмотивований значенням

складників, напр., *run like a hare* – мчати, поспішати; *to do some body proud* – віддавати честь комусь; *take over the reins* – взяти під контроль;

3) фразеологічні сполучення – фрази, створені внаслідок поєднання фразеологічно-зв'язних слів, напр., *Give every man thine ear, but few thy voice* – більше слухай, мени говори; *the brake of the day* – світанок [8, 382].

Досліджуючи способи перекладу фразеологічних одиниць, зауважимо, що більшість авторів, серед яких Ш. Баллі, В.В. Виноградов, Б.О. Ларін, М.М. Шанський, використовують лінгвістичні класифікації, побудовані в основному на критерії нерозкладності фразеологізму, злитості його компонентів, залежно від чого визначається місце фразеологічних одиниць в одному з наведених типів: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення та фразеологічні вирази. Так, першим способом перекладу фразеологічних одиниць є переклад англійського матеріалу за допомогою фразеологічних еквівалентів. Під фразеологічним еквівалентом розуміють такі фразеологізми, “які мають однаковий денотативний зміст, сигніфікативне значення, однакову стилістичну характеристику, схожі за лексичним наповненням і граматичною побудовою” [7, 28]. Як правило, між співвідносними фразеологічними одиницями не повинно бути розходжень відносно змісту, метафоричності та емоційно-експресивного забарвлення. Вони повинні мати приблизно однаковий компонентний склад, містити однакові лексико-граматичні показники. Вибір певного виду перекладу залежить від особливостей фразеологічних одиниць, які перекладач повинен вміти диференціювати і мати змогу передати їх значення.

До основних способів перекладу фразеологізмів належать: фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, калькування, описовий переклад та контекстуальна заміна [6, 245]. Розшифруємо кожен з них:

1) фразеологічний еквівалент – це фразеологічні одиниці в рідній мові, які повністю відповідають змісту англійського фразеологізму: *as proud as a peacock* – гордий як павич, *an old fox* – старий лис, *skin and bones* – шкіра та кістки [4, 51]. До групи фразеологічних одиниць, що перекладаються за допомогою еквівалентів відносяться насамперед так звані інтернаціональні вислови, тобто фразеологічні одиниці, що існують у більшості європейських мов і пов'язані спільністю походження з одного джерела. Наведемо основні джерела таких фразеологізмів:

антична міфологія: *Augean stables* – авгієві стайні (занедбане, занехаяне місце); *Achille's heel* – ахіллесова п'ята, слабка, легко вразливе місце; *Cassandra warning* – застереження Кассандри (застереження, на які не звертають уваги, але які збуваються); *Hercules' Pillars (the Pillars of Hercules)* – геркулесові стовпи (Гібралтарська протока); стародавня історія та література: *an ass in a lion's skin* (назва однієї з байок Езопа) – осел у левячій шкурі; *to cross (pass) the Rubicon* – перейти Рубікон (прийняти важливе рішення); Біблія або твори засновані на біблійному сюжеті: *to cast the first stone a tone* – першим кинути у когось каменем; *to cast pearls before swine* – розсипати перла перед свинями; *the golden calf* – золотий телець/ідол; *a lost sheep* – заблудла вівця; *the massacre (slaughter) of innocents* – винищення немовлят [1, 198].

2) фразеологічний аналог, або відносні фразеологічні еквіваленти – це такі міжмовні фразеологічні відповідники, які є однаковими за змістом, стилістичною характеристикою, але відрізняються лексичним наповненням і граматичною структурою [7, 74]. Доцільно зауважити, що при використанні відносного фразеологічного еквіваленту потрібно спочатку визначити значення фразеологічних одиниць у мові першотвору, а потім віднайти у мові перекладу тотожне за змістом, але відмінне за формою висловлення. Кількість образних фразеологічних одиниць, які співпадають за змістом та образністю в англійській та рідній мовах, порівняно невелика: *to get out of bed on the wrong side* – встати не з тієї ноги; *out of the frying pan into fire* – з вогню та в полум'я; *absence makes the heart grow fonder* – відстань посилює почуття [4, 52].

3) калькування – утворення нового фразеологізму, слова або нового значення слова через буквальний переклад відповідного іншомовного елемента, напр., *do the business* – робити діло, *your other half* – твоя друга половинка, *the tip of an iceberg* – вершина айсберга. Передумовою для калькування є достатня вмотивованість значення фразеологічної одиниці значеннями її компонентів. Тобто калькування можливе лише тоді, коли дослівний переклад може довести до читача зміст усього фразеологізму, а не значення його частин складових. Такий переклад використовується, по-перше, щодо образних фразеологічних одиниць, зокрема фразеологічних єдностей, що зберегли метафоричність; по-друге, можна калькувати низку прислів'їв, у першу чергу таких, які не мають підтексту. Цим прийомом можна також

передати і деякі стійкі порівняння, але тільки переконавшись, що носій мови перекладу сприйме їх правильно. Як приклад наведемо фразеологічні одиниці, компонентом яких є власні назви і для передачі яких використовується калькування: *Rome was not built in one day* – Рим будувався не один день; *the curse of Scotland* – прокляття Шотландії, дев'ятка бубон; *the Admirable Crichton* – незрівнянний Крайтон, вчений, освічена людина; *according to Cocker* – як за Кокером, правильно, точно, за всіма правилами; *all shall be well, Jack shall have Jill* – все буде добре, і Джилл дістанеться Джеку; *Brown, Jones and Robinson* – Браун, Джонс і Робінсон, прості, пересічні англійці [1].

4) описовий переклад – це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли фразеологізм замінюється у мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення, напр., *give a wide berth* – уникаю, ухилятися; *grin like a Cheshirecat* – посміхатися у весь рот; *Peeping Tom* – людина з надмірною цікавістю [4, 74]. Описовий переклад необхідно застосовувати тоді, коли англійські фразеологізми не мають у рідній мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад може призвести до непорозуміння, тому виникає потреба у поясненні змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів, напр., *one man's meat is another man's poison* – про смаки не сперечаються. Описовий переклад фразеологічних одиниць зводиться до перекладу не власне фразеологізму, а його тлумачення. Найчастіше так буває з одиницями, які не мають еквівалентів у мові, якою перекладаємо. Це можуть бути пояснення, порівняння, описи, тлумачення – усі засоби, що передають у максимально зрозумілій і короткій формі зміст фразеологічної одиниці. Наприклад, фразеологізм *to cut somebody off with a shilling* більш експресивний, ніж просто “позбавити спадщини”, тому описовий переклад завжди зумовлює певні втрати. Ту ж тенденцію можна відзначити і при описовому перекладі фразеологізмів із власними назвами: *not to know somebody from Adam* – не мати ні найменшого уявлення про будь-кого, не знати кого-небудь в обличчя; *the Augustan Age* – золотий вік літератури і мистецтва; *the Arab of the gutter* – вуличний хлопчисько, дитя вулиці, безпритульний; *it bangs Vanagher* – це перевершує все, це неймовірно; *Billy Bunter* – ненажерливий, товстий, незграбний підліток; *to fight like Kilkenny cats* – боротися до взаємного знищення, боротися не на життя, а на смерть; *put on the*

Ritz – шикарно одягатися [1]. На основі вище зазначених прикладів можна зробити висновок, що при описовому перекладі фразеологічних одиниць власні назви, що входять до їх складу, на українську мову не передаються. Таким чином, якщо український переклад передає значення англійського фразеологізму неповністю або має інший колорит, дається калькований переклад, а потім описовий і український аналог.

5) контекстуальна заміна полягає у тому, що перекладач намагається знайти такий український фразеологізм, який хоча і не відповідає за значенням англійському фразеологізму, але з достатньою точністю передає його зміст у відповідному конкретному контексті, напр., *dog does not eat dog* – свій своєму не ворог, *ask no questions and you will be told no lies* – багато будеш знати, швидко постарієш [4].

Власне фразеологізми не утворюють особливого мовного рівня, хоча й мають ознаки формальних і змістовних рівневих одиниць. Причиною цього є те, що фразеологізми позбавлені ієрархічних і синтагматичних структурних властивостей. Фразеологічний зворот є досить суперечливою і складною єдністю.

Висновки дослідження і перспективи подальших досліджень. Отже, можемо зробити висновок, що переклад фразеологічних одиниць – це складний процес. Для вдалої передачі сутності фразеологічних одиниць і правильного застосування, необхідно збагнути стиль мовлення, контекст, а також культурно-історичний аспект. Залежно від позиції в тексті фразеологізми виконують різні стилістичні функції, а саме: сприяють точній, яскравій передачі думки мовця, оформленню резюме, але незаперечним залишається той факт, що фразеологічні одиниці збагачують текст, емоційно й експресивно насичують зміст. Дослідження показало, що основні труднощі, які зумовлюють помилки при перекладі фразеологічних одиниць, це сприйняття фразеологізму у мові першотвору як вільного словосполучення із самостійним, прямим значенням слів-компонентів, що входять до його складу. Щодо аспекту перекладу фразеологічних одиниць англійської мови на українську, зауважимо, що, попри досить велику кількість відповідних лексикографічних джерел, сучасне мовознавство дотепер не має достатньої бази перекладацьких відповідників фразеологічних одиниць української та англійської мов, що ускладнює роботу викладачів іноземної мови та перекладачів. Перспективним видається подальше укладання словників-довідників, підготовка методичних розробок та навчальних посібників з фразеології.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Англо-український фразеологічний словник* / Укл. К.Т. Баранців. – К.: Радянська школа, 1969. – 1052 с.
2. *Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы)* / В.С. Виноградов. – М.: Изд-во института общего среднего образования, РАО, 2001. – 224 с.
3. *Зарицький М.С. Переклад: створення та редагування*. / М.С. Зарицький. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – 120 с.
4. *Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія*. / Р. П. Зорівчак. – Львів: Каменяр, 1983 – 172 с.
5. *Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)* / І.В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 448 с.
6. *Кочерган М.П. Загальне мовознавство: підручник для студентів вищих навчальних закладів* / М.П. Кочерган. – К.: Академія, 2003. – 464 с.
7. *Кунин А.В. Курс фразеології сучасного англійського мови: учебное пособие для институтов и факультетов иностранных языков* / А.В. Кунин. – 3-е изд. – Дубно: Феникс+, 2005. – 488 с.
8. *Collins Cobuild Dictionary of idioms*. – Harper Collins Publishers, 1997. – 493 с.

REFERENCES

1. Barantsiv, K.T. (Ed.). (1969). *Anhlo-ukrainskyi frazeolohichnyi slovnyk* [English-Ukrainian

- phraseological dictionary]. Kyiv: Radianska shkola, 1052 p. [in English et in Ukrainian].
2. Vinogradov, V.S. (2001). *Vvedeni v perevodovedenie (obshchie i leksicheskie voprosy)* [Introduction to translation studies (general and lexical issues)]. Moskva: Izd-vo instituta obshchego srednego obrazovaniya, RAO, 224 p. [in Russian].
3. Zarytskyi, M.S. (2004). *Pereklad: stvorennia ta redahuvannia* [Translation: creating and editing]. Kyiv: Parlamentske vyd-vo, 120 p. [in Ukrainian].
4. Zorivchak, R. P. (1983). *Frazeolohichna odynytsia yak perekladoznavcha katehoriia* [Phraseological unit as a translation category]. Lviv: Kameniar, 172 p. [in Ukrainian].
5. Korunets, I.V. (2003). *Teoriia i praktyka perekladu (aspektnyi pereklad)* [Theory and practice of translation (aspect translation)]. Vinnytsia: Nova knyha, 448 p. [in Ukrainian].
6. Kocherhan, M.P. (2003). *Zahalne movoznavstvo: pidruchnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv* [General Linguistics: Textbook for Students of Higher Educational Institutions]. Kyiv: Akademiia, 464 p. [in Ukrainian].
7. Kunin, A.V. (2005). *Kurs frazeologii sovremennogo angliyskogo yazyka: uchebnoe posobie dlia institutov i fakultetov inostrannykh yazykov* [The course of phraseology of contemporary English language: textbook for institutes and faculties of foreign languages]. Dubno: Feniks+, 488 p. [in Ukrainian].
8. *Collins Cobuild Dictionary of idioms*. (1997). Harper Collins Publishers, 493 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції 24.11.2017

“Єдиний шлях, що веде до знання, – це діяльність”.

Джордж Бернард Шоу
ірландський драматург і публіцист

“Я не народився зі знаннями”.
“Я пізнаю все з допомогою однієї істини”.

Конфуцій
давньоқытайський філософ

“Якщо запастися терпінням і виявити старання, то посіяні насіння знання неодмінно дадуть добрі сходи. Навчання корінь гіркий, так плід солодкий”.

Леонардо да Вінчі
італійський вчений, дослідник

